

Renáta Přichystalová

PŘEHLED DĚJIN ČESKÉ ARCHEOLOGIE.

CO JE VĚDA?

Co je věda?

- Každé logicky propracované a obecné **rozumové poznání** vycházející z pozorování, rozvažování nebo experimentu /pokusu
- Soustavná, kritická a metodická snaha o **pravdivé/objektivní** a obecné poznání v určité vymezené oblasti skutečnosti
- Věda stojí na procesu: zkoumání – sdílení – vyvracení – potvrzování; měla by být objektivní

Archeologie jako součást vědy

Co je věda?

Věda jako celek je systematický způsob racionálního a empirického poznávání skutečnosti, zaměřený na spolehlivost výsledků a často i na možnosti aplikace a predikce (aplikované vědy).

Předmětem vědeckého poznání mohou být abstraktní struktury a vztahy, objekty a procesy neživé i živé přírody nebo lidské společnosti, kultury a myšlení.

Věda se skládá z jednotlivých vědních oborů / disciplín

CO JE TO VĚDNÍ OBOR?

Co je to vědní obor?

Vědní obor / vědecká disciplína je teoreticky a empiricky odůvodněná, historicky vzniklá, poměrně stálá strukturní jednotka vědy.

- ✘ součástí vědy v obecném smyslu, charakterizovaný specifickým předmětem a metodou bádání
- ✘ základní forma organizace vědecké práce
- ✘ formuje předmětnou a metodologickou jednotu výzkumu v dané oblasti vědeckého bádání

Samostatný vědní obor musí splňovat tyto základní podmínky:

- ✘ má specifický objekt zkoumání
- ✘ má vyvinuté specifické metody a techniky své práce
- ✘ má vytvořenou vlastní terminologii a přesně vymezené pojmosloví
- ✘ je charakterizován svou určitou filozofií (vědeckým diskurzem, paradigmatem)
- ✘ má vztah k jiným vědním disciplínám definovaný přesnými relacemi
- ✘ má vlastní studijní obor vytvořený a rozvíjený na univerzitách a na vědeckých ústavech

Klasifikace oborů CEP & CEZ & RIV

CEP: Centrální evidence projektů výzkumu,
experimentálního vývoje a inovací

CEZ: Centrální evidence výzkumných záměrů

RIV: Rejstřík informací o výsledcích

Kód AC: Archeologie,
antropologie, etnologie

Marek Ženíšek
ministr pro vědu, výzkum a inovace ČR
ve vládě Petra Fialy

[https://vlada.gov.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-
vlady/marek_zenisek/zivotopis/marek-
zenisek-213497/](https://vlada.gov.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-
vlady/marek_zenisek/zivotopis/marek-
zenisek-213497/)

Archeologie

Slovo převzaté z řečtiny

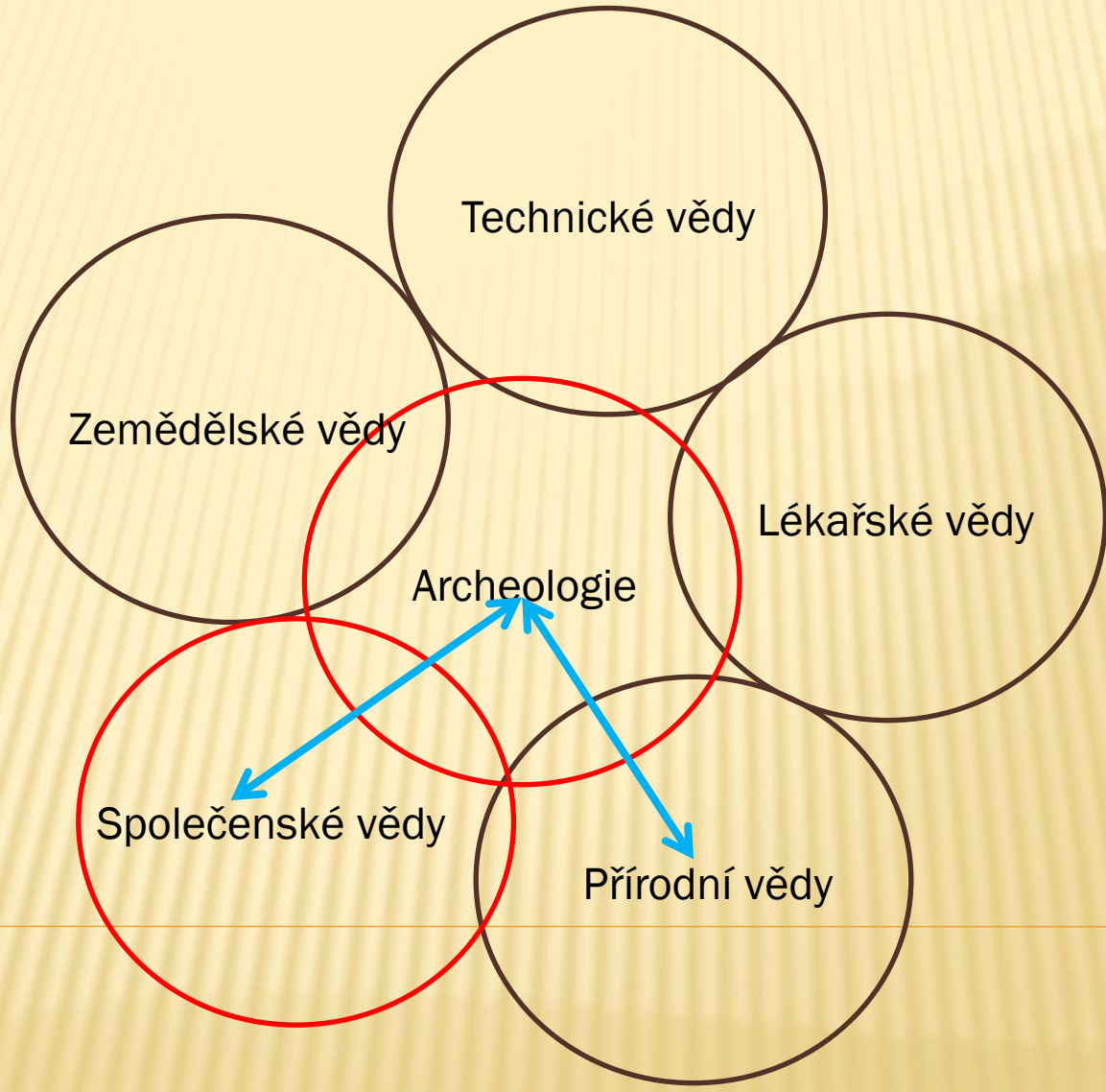
αρχαίος / *archaios* (starý)

λόγος / *logos* (slovo, řeč)

Vědní obor, který studuje archeologickými metodami minulé/mrtvé lidské společnosti/kultury na základě archeologických pramenů

Archeologie jako vědní obor

HISTORIE ARCHEOLOGIE JAKO VĚDNÍHO OBORU

Archeologie je poměrně mladým vědním oborem počátky – konec 17. počátek 18. stol.

Kodifikace oboru během 19. stol.

Návaznost na starší tradici sběru starožitností (*antiquitates*), která byla rozvíjena již v období renesance a humanizmu.

Zámožní mecenáši (panovníci, šlechtici), vytvářeli ze zajímavých předmětů celé kabinety kuriozit

(Kunstkabinett, Kunstkammer, Wunderkammer) – pravěké artefakty byly nazývány „*lusus naturae* – hříčky přírody“.

Ojediněle byly také zaznamenávány první popisy pozůstatků antických staveb a měst nebo nepřehlédnutelných pravěkých megalitických staveb (Itálie, Řecko, UK, Skandinávie) – často nesprávně interpretovány

U nás – hradiště, případně mohyly

Milovníci starožitností, amatéři

- ✘ Starožitnost/antiquités v tehdejšímu chápání smyslu slova: hmotné i nehmotné informace skládající obraz starých časů
- ✘ Pro Čechy: starožitnické období s fázemi prvotní analýzy cca od r. 1785
- ✘ a osvícenské syntézy (1786-1803)

členění podle Manfreda *Niegla* 1980 (pro Rakousko):

- ✘ perioda fabulační do r. 1450
- ✘ humanistická do r. 1600
- ✘ barokní do r. 1750
- ✘ raně vědecká do r. 1850

Niegl, M. A. 1980: Die archäologische Erforschung der Römerzeit in Österreich. Wien.

1) Období starožitnické

1a – prvotní analýza (-1785; K. J. Biener z Bienenberka)

1b – osvícenská syntéza (1876-1803; J. Dobrovský, Fr. J. Schwoy)

2) Období romantické

2a – romantická analýza (1803-1836, J. Dobrovský, M. Kalina, Ř. Wolny)

2b – romantická syntéza (1836-1868, M. Kalina, V. Krolmus, J. E. Vocel, B. Dudík)

3) Období pozitivistické

3a – pozitivistická analýza (1868-1890, J. Smolík, J. L. Píč, J. Wankel)

3b – pozitivistická syntéza (1890-1. třetina 20. stol.; J. L. Píč, L. Niederle, I. L. Červinka, K. Absolon)

4) Období kulturně antropologické: nástup profesionálních archeologů

Morava

Zájem o starožitnosti a jejich začleňování do historického kontextu velmi pozvolný

1) zlom až ve 40. letech 19. stol. (Ř. Wolny, Ch. d'Elvert, P. rytíř Chlumecký, B. Dudík, M. Trapp)

Dudík B. 1854: Ueber die alten heidnischen Begräbnissplätze in Mähren.

2) Éra Jindřicha Wankela (1821-1897)

3) Po Wankelovi až do r. 1918 (M. Kříž, K. Jslv. Maška, A. Makowsky, A. Rzehak, J. Knies, J. Palliardi, A. Procházka, A. Gottwald atd., počátek kariéry I. L. Červinku).

Příklad

- ✘ 1546: **Rytíř Oto z Neydeka** – zpráva o vyhledávání „nádob rostoucích v zemi“ pro kabinet kuriozit císaře Ferdinanda I. (Slezsko)
- ✘ 1562: jáchymovský pastor **Johann Mathesius** – opět zpráva o nádobách pocházejících ze země
- ✘ sbírky císaře Rudolfa II. obsahovaly např. mamutí zub nalezený v r. 1605 v Praze, hromové klíny (BKI – *astropelekeia, keraunia, lapides fulminis*), pravěké nádoby atd.
- ✘ 1571: Jan Blahoslav v díle Grammatika uvádí z okolí Předmostí nálezy velikých kostí obrů ...
- ✘ 1627: mapa Moravy J. A. Komenského uvádí oppidum Staré Hradisko jako místo „*ubi myrrha effoditur*“ – tam, kde se nalézá myrha (Desky zemské Ol.: 1519 – zmínka o hoře Kadidlné...; Jan Dubravius, kronika 1552: *in loco, cui Gradisco nomen* – nálezy myrrhy)

Od 18. stol. začínají být zprávy o pravěkých nálezech a památkách více či méně chápány jako součást a svědectví o minulosti krajiny a lidí tam žijících.

✘ Karel Josef Fr. Biener rytíř z Bienenberka (1731-1798)

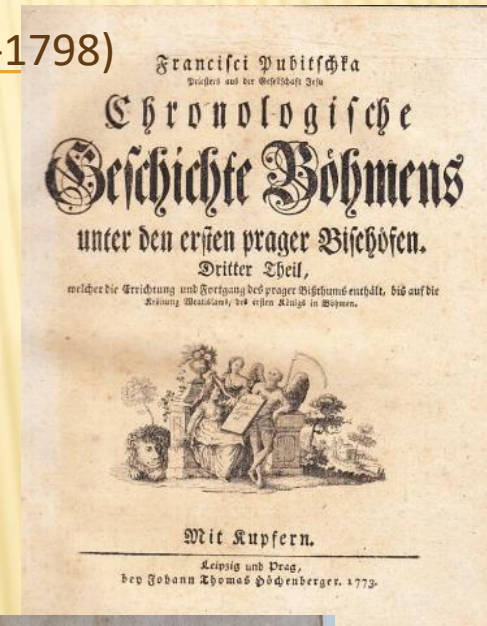
milovník starožitností „otec české archeologie“ v dobovém kontextu (1859, A. Rybička, PAaM)

- J. L. Píč 1899: „*první praehistorický batatel u nás*“
- první velká postava české archeologie – inženýr opevňovacích prací a vysoký st. úředník na Královehradecku – artefakty sbíral v terénu během narušování původního terénu
- vytvořil popis nálezů odkrytých/zničených při rozsáhlé proměně Hradce Králové na pevnost (1768-78) a část poskytl Fr. Jo. Pubičkovi, který tento seznam přiložil ke 3. dílu knihy Chronologische Geschichte Böhmens unter den Slaven (1773)

1. přehled pravěkých nálezů v Čechách

- Geschichte der Stadt Königgratz I, 1780 – už i s

Období starožitnické
historickým komentářem
1a – prvotní analýza

✘ Josef Dobrovský (1753–1829)

„otec české archeologie“ v novodobém kontextu

- položil základ k vědecké práci v české pravěké archeologii
- **„jediné spolehlivé zprávy o předhistorickém období můžeme čerpat pouze z přímých, t.j. hmotných dokladů, majících primární hodnotu historického pramene pro pravěk stejně jako psané prameny pro historii“**

(1786); mezník ve vývoji archeologické teorie, nejstarší přehled dosavadní české archeologické

literatury (míněno zemsky): Ueber die Begräbnissart der alten Slawen überhaupt, und der Böhmen insbesondere. Eine Abhandlung, veranlasst durch die bey Hořín im Jahr 1774 auf einer ehemaligen heydnischen Grabstätte ausgegraben .... O způsobu pohřbívání u starých Slovanů, (zásady priority archeologického pramene, lokalita Hořín u Mělníka)

Doba osvícenství

Období starožitnické
1b – osvícenská syntéza

Ueber einige neu entdeckte heidnische Grabhügel in Böhmen, 1803

– nálezová zpráva o 1. záměrně
a plánovitě provedeném
arch. výzkumu lokality
Lochovice-Kočvary
na Hořovicku (stř. Čechy)

Hrob J. Dobrovského na Ústředním hřbitově v Brně

Na Moravě se v tomto období nevyskytli lidé podobných kvalit jako K. J. Biener či J. Dobrovský (1787-90 – pobyt na Moravě).

V r. 1746 byla v Olomouci ustavena 1. učená společnost v rakouské monarchii – Societas Incognitorum – zakladatelé svobodný pán Josef Petrasch, hrabě Gregor Gianini, nebyla úzce zaměřena na historii (archeologii).

Historickému a vlastivědnému studiu se v tomto období na Moravě věnovali Josef Vratislav Monse (zakladatel moderního moravského dějepisectví) nebo Fr. Josef Schwoy (historiograf, topograf, genealog)

Zájem 1. mor. historiků nebyl motivován vlastenecky či státoprávně, proto nepociťovali potřebu rozšířit pramennou základnu o svědectví archeologických nálezů.

× Paradigma romantické

Romantické paradigma zaujímá větší část 19. stol. Jeho důležitou součástí je hledání původu národů, jejich migrace.

Hledá důkazy o dávné existenci národů v nové době sídlících na nějakém území (ve střední Evropě Slovanů, Germánů, Keltů).

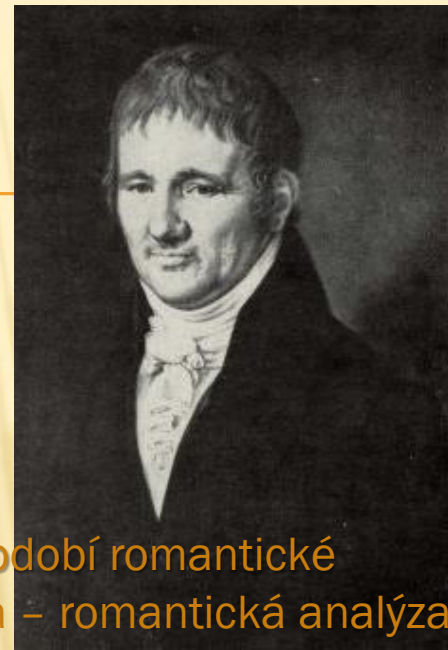
Toto paradigma věří, že archeologické prameny jednoduše prodlužují minulost, která je známá na základě nejstarších psaných zpráv.

Strukturou „nepsané“ minulosti se nezabývá.

✘ rytíř Matyáš Kalina z Jäthensteinu

- starší fáze éry romantizmu (1772–1848)
- pražský advokát, sekretář Královské české společnosti nauk (1831–39)
- vycházel ještě z osvícenských názorů, byl však již silně ovlivněn romantizmem

Období romantické
2a – romantická analýza

autor 1. samostatného spisu o českém pravěku:

Böhmens heidnische Opferplätze, Gräber und Alterthümer / Pohanská obětiště, hroby a starožitnosti v Čechách, 1836 – podrobný soupis arch. nálezů z autopsie, literatury a z doslechu, bez ucelené struktury, **doprovází ho 1. česká archeologická mapa (70 lokalit)**

- po teoretické stránce – žádný vývoj
- Archeologie si uvědomuje historickou cenu svých pramenů, ale není schopna vyvodit z toho praktické důsledky – neuvědomuje si možnosti archeologického přístupu (např. relativní chronologie)

✘ páter Václav Krolmus (1790–1861)

- klasická fáze romantizmu

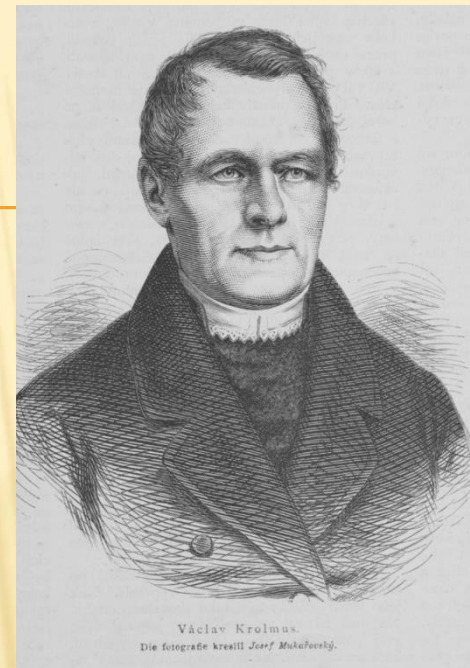
- do 30-tých let 19. stol. spolupracovník M. Kaliny

- v letech 1846-59 pracoval pro Národní Muzeum (Vlastenecké museum v Čechách –

financoval ho Archeologický sbor), nálezy z jeho výzkumů se staly jedním ze základů archeologické sbírky muzea

- V. Krolmus nebyl jen sběratelem, nálezy pro něj nebyly pouze cíl výzkumu, ale prostředek historického poznání (stejně jako národní pověsti, lidová tvořivost, pomístní jména apod.)

- byl první, kdo systematicky sledoval v terénu významné stavební akce (silnice, železnice), zachraňoval nálezy, dělal archeologickou osvětu

3.10. 1790-24.10. 1861)

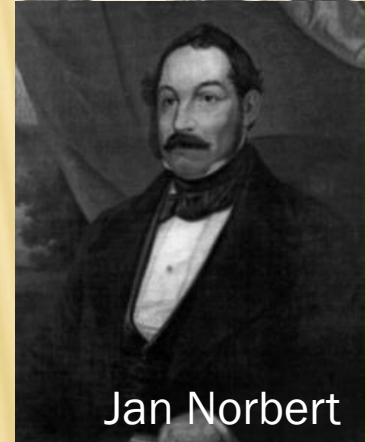
Období romantické

2b – romantická syntéza

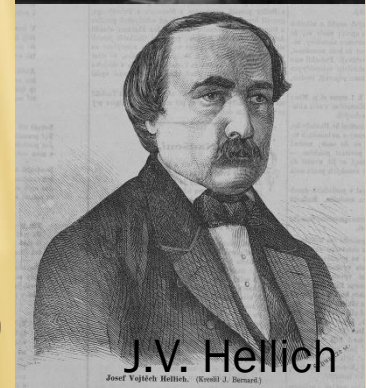

✘ 1818 Vlastenecké museum v Čechách (NM)

- činnost zaměřena zejména na přírodní vědy
- etnograficko-archeologická sbírka měla spíše podobu renesančního kabinetu rarit
- po nástupu Fr. Palackého ve funkci sekretáře muzejní společnosti se situace změnila – z jeho iniciativy vznikl v r. **1843 Archeologický sbor** s úkolem „*důležité starožitnosti české sbíratí, zachovávatí a ve známost uvozovati*“
- prvním předsedou se stal Jan Norbert rytíř z Neuberka
- kustodem sbírek se stal Josef Vojtěch Hellich (jako první aplikoval Thomsenův třídobí systém vývoje lidské společnosti, **rkp. příručky české arch.** – bez odezvy); sepsal první inventář sbírky NM (1842-47)

Jan Norbert

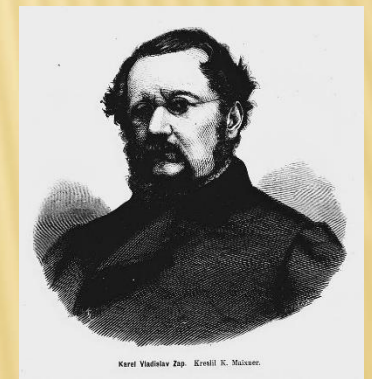

J.V. Hellich

Josef Vojtěch Hellich. (Karel J. Barmant)

✘ Jan Erazim Vocel (Wocel/Wotzel) (23.8.1802-16.9.1871)

- 1. archeologický profesionál, 1850: 1. českým univerzitním profesorem archeologie (mimořádným, od 1862 řádným)
- významný člen Archeologického sboru, nebyl rutinním terénním archeologem, spíš teoretikem a organizátorem
- Listy archeologické, 1852, po 1. čísle zanikají
- Památky archeologické a místopisné, 1854 (od r. 1913 pouze PA), prvním redaktorem se stal Karel Vladislav Zap (Zapp)
- **Grundzüge der böhmischen Alterthumskunde, 1845** – systematický přehled české archeologie, neaplikuje Thomsenův chronologický systém
- **Pravěk země české, 2 díly, 1866, 1868** – **1. vědecké zpracování českého pravěku** – na základě romantického historizujícího pohledu, navazuje na starší díla P. J. Šafárika a Fr. Palackého

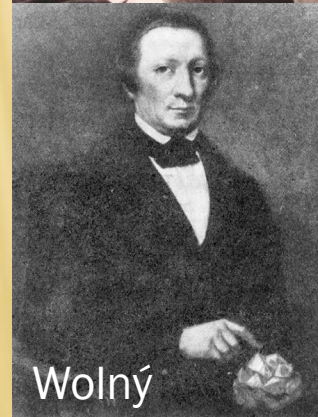
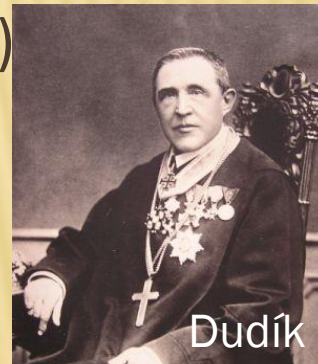

Doba romantismu na Moravě

Na Moravě se až v prvních desetiletích 19. stol. setkáváme s ojedinělými projevy zájmu o archeologii

- ✘ Karel Vencelides – archivář hraběte Fr. J. Dittrichsteina v Mikulově; starožitnosti sbíral i získával přímo v terénu (Klentnice u Mikulova)
- ✘ Na Brněnsku působili: benediktin, historiograf Beda Dudík (1. soupis asi 20 lokalit, 1854, např. popis opevnění Hostýna) benediktinský profesor lycea Řehoř Wolný (výzkumy v Rebešovicích, prokopal asi 40 hrobů)
- ✘ Tito příležitostní „archeologové“ však nedokázali s archeologickými prameny pracovat a zhodnotit je
- ✘ v Brně pokus o vytvoření archeologické společnosti pro Moravu (A. Boček, J. Eder, M. Koch, Ř. Wolný, Ch. d'Elvert) – před polovinou 19. stol. zde však podmínky pro tuto činnost nedozrály

-
- ✘ 1814 – založená muzea v Těšíně a Opavě
  - ✘ 1817 – založení Františkova muzea v Brně (MZM)
  - ✘ 1818 – založené Vlastenecké museum v Čechách, Praha
    - orientace převážně na přírodní vědy
    - ve Františkově muzeu byla zastoupená i archeologie – sbírkový fond – žalostný – v 60tých letech 19. stol. – čítala sbírka kolem 50 kusů
    - změna nastala až v 2. polovině 19. století

✘ 1. polovina 19. století – svět

Christian Jürgensen Thomsen – 1836:

Ledetraad til nordisk Oldkyndighed

(A Guide to Northern Antiquities)

(Průvodce po severských starožitnostech)

(29.12. 1788 – 21.5. 1865)

✘ 2. polovina 19. století – svět:

Charles Darwin 1859: On the Origin of Species by Means of Natural Selection,

or the Preservation of Favoured Races in the Struggle for Life /

O původu druhů prostřednictvím přírodního výběru aneb Záchrana

preferovaných ras v existenčním boji

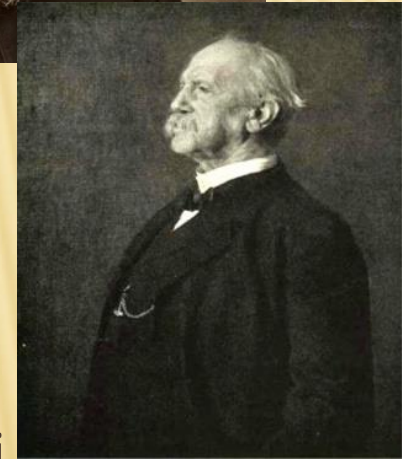
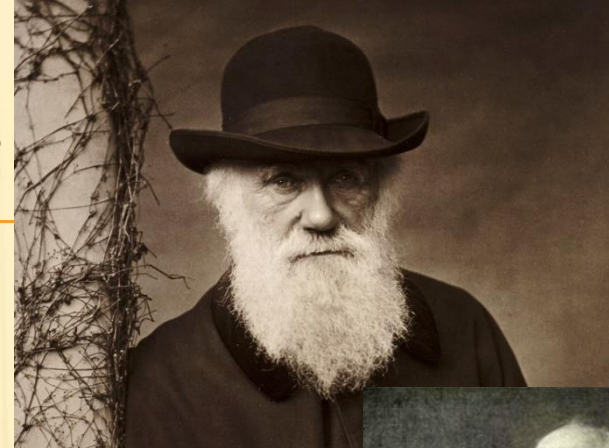
Na základě posunu vědeckého bádání v přírodních vědách

– posun i v archeologii

✘ Paradigma evolucionistické

✘ Evolucionistické paradigma je silně ovlivněno Darwinovými teoriemi. Věří, že artefakty se vyvíjejí obdobně jako živé organismy. Z vyvíjejících se artefaktů vytváří diachronické struktury obvykle zvané periody (stupně, fáze). Jinými problémy než vyčleňováním period se toto paradigma nezabývalo. Toto paradigma vzniklo v poslední třetině 19. století. Některá z jeho chronologických schémat se používají dodnes.

✘ Švédský archeolog **Oskar Montelius** (1843-1921) – koncept seriace, relativního i absolutního datování v archeologii (Sir William Matthew Flinders Petrie – průkopník seriace).

- ✘ v Čechách po smrti J. E. Vocela (1871) – končí éra romantizmu, zaniká katedra na UK, Archeologický sbor v úpadku
- ✘ ovlivnění severskou archeologií – **poznání, že materiál je nutno nejprve archeologicky zpracovat (typologie, chronologie) a až pak je možné jeho použití jako historického pramene**
  - vznik prvních typologických, chronologických, technologických a topografických studií
- ✘ krizi zažehnal **Josef Smolík (1832–1915)** – prof. matematiky, numizmatik, **příznivec pozitivizmu a analytické metody v archeologii**
  - jeho zásada: od známých veličin k neznámým
  - Archeologický sbor vedl 1874-93
  - PA redigoval 1878-84 – skutečný arch. časopis
  - negativum – těžce spolupracoval s lidmi s jiným názorem (J. L. Píč, L. Niederle, L. Šnajdr); odpůrcům nedovolil publikovat v PA; nikdy neuznal existenci neolitu

Období pozitivistické
3a – pozitivistická analýza

2. polovina 19. stol. (po pádu „cenzorského“ Bachova režimu 1859/60 a s rozvojem národního uvědomění) – éra zakládání regionálních muzeí a éra čilé činnosti regionálních amatérských archeologů a zakládání spolků zaměřených na starožitnickou činnost

- ✘ 1864 – „Včela čáslavská“ v Čáslavi – Kliment Čermák – druhé nejvlivnější archeologické centrum po Praze
- ✘ 1877 – spolek „Vocel“ v Kutné Hoře
- ✘ Německé spolky v pohraničních oblastech (centrum Teplice); Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen“, 1862 v Praze
- ✘ Rozvoj antropologie a geologie, paleontologie (Jan Nep. Woldřich – Zur Vorgeschichte Böhmens, 1894, uznával neolit)

Morava

- ✘ Jindřich Wankel, něm. pražský rodák, lékař, „otec moravské archeologie“; činný v Moravském Krasu výzkum jeskyň (Výpustek, Pekárna, Býčí skála), Leskoun u Moravského Krumlova, Předmostí – jeho teorie o současnosti moderního člověka s mamutem – odmítnuta dánským archeologem Japetusem Steenstrupem (objevitel kjökkenmödingů)
  - neuznával třídobí Thomsenův systém
  - většina teoretických prací je akcentována v duchu romanticky vlastenecky laděného autochtonisty

- po skončení aktivní služby přesídlil do Olomouce
- 1883 – založení Vlasteneckého musejního spolku
- Muzeum
- 1884 - založil Časopis vlasteneckého musejního spolku v Olomouci (1888 – *Návod ku sbírání a zachraňování starožitností*)
- archeologická činnost na Moravě získala základnu, která zájemce o archeologii sjednocovala a usměrňovala
- členy byli: dcery Wanklovi: Vlasta Havelková, Lucie Bakešová, Madla Wankelová, zeť Jan Havelka, mladší spolupracovníci a žáci K. J. Maška, J. Knies, dočasně i J. Palliardi atd.
- Olomouc se stala začátkem 80tých let 19. stol. uznávaným centrem archeologického bádání na Moravě
- mimo spolek působil německý prof. přírodovědy Ludwig Jeitteles

rozvoj paleolitu na Moravě

Karel Jaroslav Maška, učitel – Šipka a Čertova skála u Štramberka, Předmostí – vystoupil proti Steenstrupovi – ten uznal současnost člověka a mamuta

Jan Knies, učitel – obdivovatel J. Wankela – zkoumal jeskyně Moravského Krasu, Mladeč

Martin Kříž, notář – nepatřil do olomouckého spolku, odmítal autochtonizmus – zkoumal jeskyně Kůlna a Pekárna, Předmostí

všichni tři zanechali po sobě významné sbírky, které se staly základem sbírkového fondu MZM

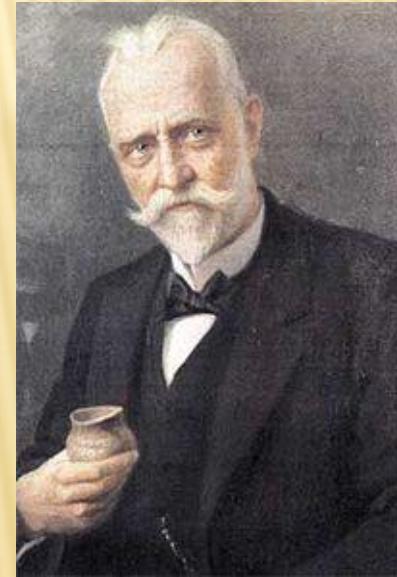
mimo vlastenecký okruh působil v oblasti moravského paleolitu německý prof. Techniky v Brně geolog **Alexander Makowsky** – hrob šamana z Francouzské ul. Brno

-
- ✘ Brno – Františkovo museum – 1888 – skupina brněnských amatérů založila Musejní spolek – členové: Josef Hladík, Jan Knies, Florian Koudelka, K. J. Maška a další
    - v programu spolku byl kladen důraz na realizaci terénních archeologických výzkumů, vybudování archeologické sbírky, odborné knihovny a nakladatelskou činnost
    - vydávání **Moravské vlastivědy** – poč. 1891
    - České Slezsko – K. J. Bukovanský

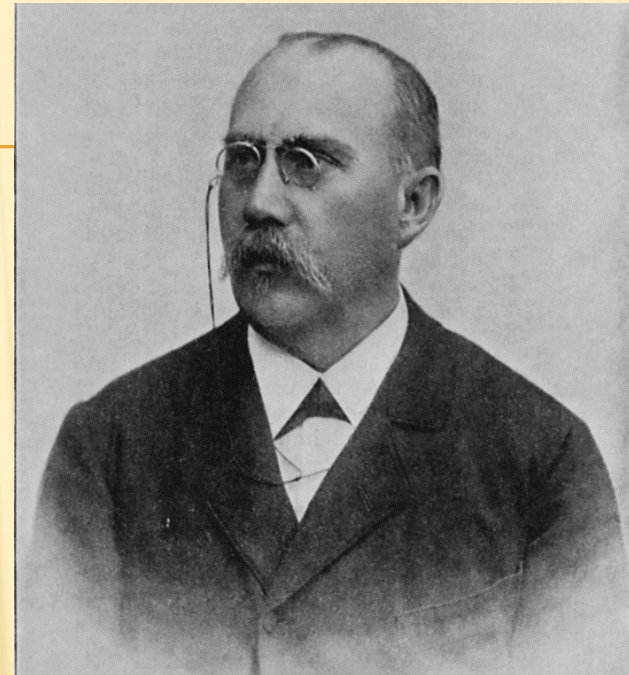
✘ Paradigma kulturně historické

- ✘ V kossinnovské variantě sledovalo kulturně-historické paradigma především historii etnik na základě archeologických pramenů. Zajímaly je migrace a míšení etnik jako historické události. Gustaf Kossinna sledoval pohyb artefaktů nesených etnickými skupinami
- ✘ difuzionisté, v pozdním období reprezentovaní Gordonem Childem, sledovali difuzi: pohyb artefaktů prostorem bez detailní definice agenta.
- ✘ v české literatuře byl difuzionismus reprezentován především teorií vlivů (tzv. „vlivologií“). Předpokládalo se například, že v neolitu všechny „pokrok“ přinášely životodárné vlivy z jihovýchodu, odkud také v eneolitu přišla difuzní vlna zprostředkující měděnou industrii.
- ✘ kulturně historičtí archeologové hojně využívali pojmu archeologické kultury (o které se dokonce někteří domnívali, že reprezentuje etnický, jazykový celek), nezabývali se ekofakty, ekonomikou a společenskými systémy (pokud nevěřili, že jsou etnicky specifické).

Čechy

- ✘ Návrat k myšlence syntézy
- ✘ Muzejní škola: Josef Ladislav Píč (1847-1911), středoškolský profesor dějin, muzejník, od 80. let se stále více zabíral archeologií, člen Archeologického sboru, organizátor venkovských arch. amatérů; zastánce třídobého systému Thomsena
  - skeptický k archeologické analýze a typologii,
  - historický přístup k pramenům, snažil se zachytit dějiny lidstva
  - od r. 1887 redaktorem PA; pracoval pro Archeologickou komisi České akademie; vedl samostatné prehistorické oddělení NM, vzniklé 1893
  - Tzv. Píčova družina: lékárník Jan Hellich, cukrovarník Jan Felcman a jeho pokladník Václav Schmidt atd.
  - jejich činnost dala základ arch. sbírce NM na evropské úrovni

- Od konce 90. let 19. stol. se věnuje hlavně sepsání svého monumentálního díla *Starožitnosti země české* (1899-1909)
  - *Starožitnosti země České*. Díl 1, Čechy předhistorické. Sv. 1 (Úvod, Člověk diluvialní, Pokolení skrčených koster). 1899
  - *Starožitnosti země České*. Díl 1, Čechy předhistorické. Sv. 2 (Pokolení kamenných mohyl). 1900
  - *Starožitnosti země České*. Díl 2, Čechy na úsvitě dějin. Sv. 1 (Kostrové hroby s kulturou marnskou čili lateneskou a Bojové v Čechách). 1902
  - *Starožitnosti země České*. Díl 2, Čechy na úsvitě dějin. Sv. 2 (Hradiště u Stradonic jako historické Marobudum). 1903
  - *Starožitnosti země České*. Díl 2, Čechy na úsvitě dějin. Sv. 3 (Žárové hroby v Čechách a příchod Čechů). 1905
  - *Starožitnosti země České*. Díl 3, Čechy za doby knížecí. Sv. 1 (Část archaeologická). 1909

-
- nedovedl chápat dějiny jinak než jako dějiny etnických celků, v prvním díle sloučil neolitické, únětické, knovízské a bylanské nálezy do „pokolení skrčených koster“
  - zejména první a třetí díl narazil na ostrou kritiku tzv. univerzitní školy vedené Luborem Niederlem
  - ve třetím díle věnovaném ranému středověku se opíral ve svých tvrzeních o falza - spor o RKVD, RZH – Píč věřil v jejich pravost

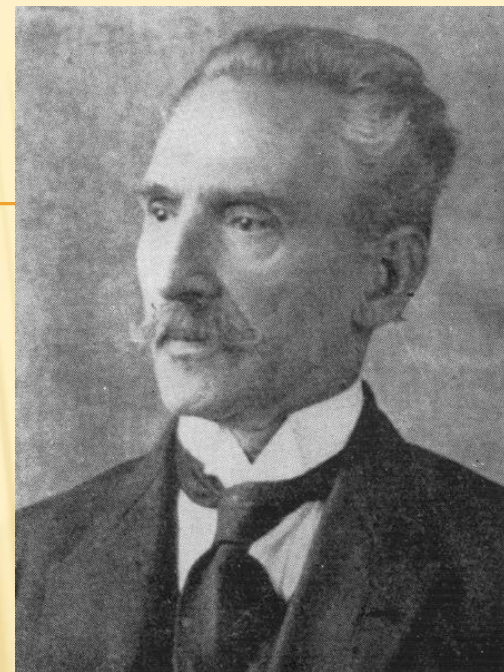
OPRAŠKI SČESKÍ HISTORJE

JAK HAKNA Z LINDOU RUKOPIZOVALI (Y)

✘ Univerzitní škola

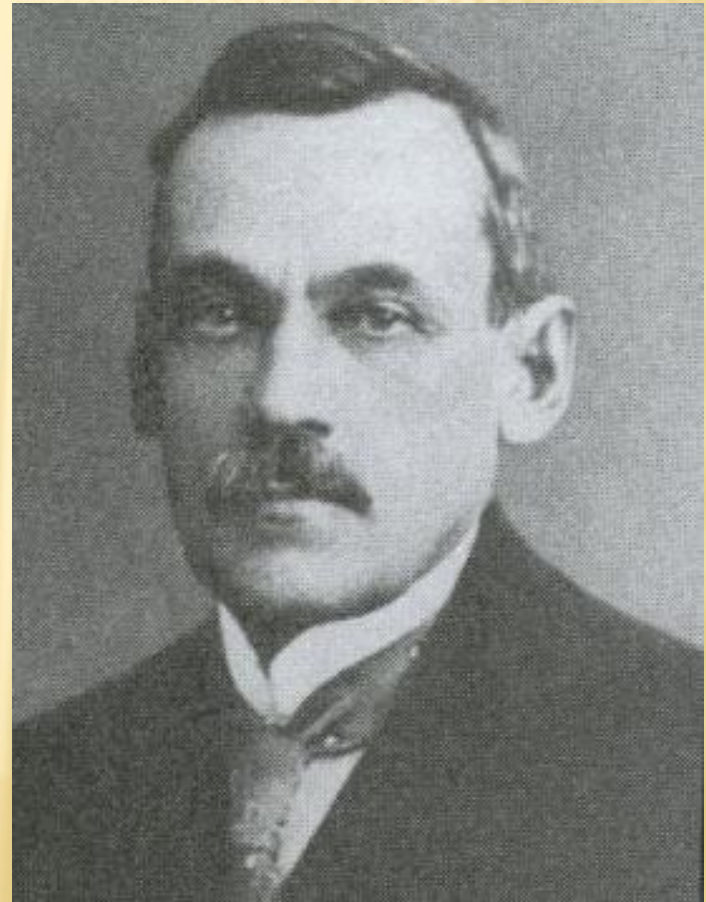
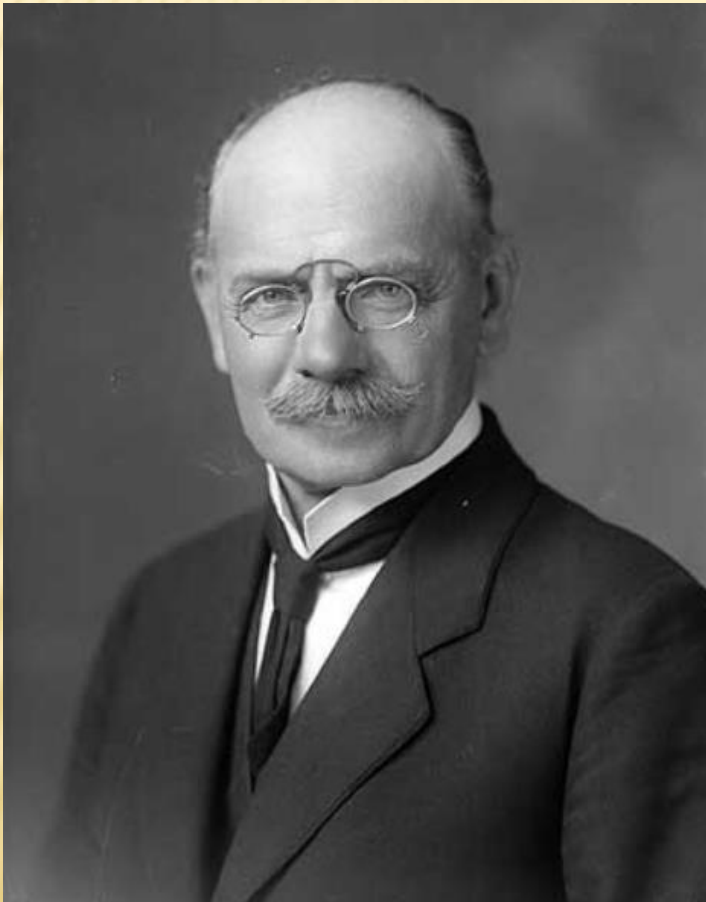
- Lubor Niederle (1865-1944), klasický archeolog, antropolog, etnolog
- 1898 mimořádným a r. 1904 řádným prof. prehistorické archeologie a etnologie na UK
- věnoval se archeologii především teoreticky
- Protože nemohl publikovat v PA založil s Č. Zíbrtem **Český lid** (1891), který se po roce 1895 vyprofiloval nakonec jako časopis národopisný
- 1898 založil Věstník slovanských starožitností
- **Slovanské starožitnosti (1902-34)**
- po roce 1919 stál v čele Státního archeologického ústavu ČSR

- Další členové univerzitní školy:

Jindřich Matiegka (lékař a antropolog) a Karel Buchtela
(nedostudovaný klasický archeolog a právník)

- Kritická činnost univerzitní školy vyvrcholila Rukověť české archeologie (1910) , která byla stavěna polemicky jako odpověď na Píčovu konstrukci české prehistorie v Starožitnostech
- Rukověť se stala základem, z něhož vyrostl moderní systém české archeologie
- po tragické Píčově smrti v r. 1911 se česká archeologická obec sjednotila
- během první světové války byla činnost všech archeologických organizací omezena nebo zmrazena

Morava

- Olomouc: v roce 1893 se ujal redakce Časopisu VMSO J. Palliardy (zastávce evolucionistického paradigmatu) – časopis si zvýšil úroveň, nabyl charakter odborného archeologického periodika
- Palliardy na základě svých výzkumů na Boskovštejně, Starých Zámků u Jevišovic vpublikoval zásadní stať o chronologii neolitu a eneolitu – jedna z prvních vědeckých koncepcí pravěku u nás (tzv. jevišovická stratigrafie)
- Die relative Chronologie der jüngeren Steinzeit in Mähren (WPZ 1914)

**PRAVĚK
POSTAVY MORAVSKÉ ARCHEOLOGIE**

3

JAROSLAV PALLIARDI

20. 2. 1861 – 12. 3. 1922

Vladimír Podborský – Jaromír Kovárník

**PRAVĚK
POSTAVY MORAVSKÉ ARCHEOLOGIE**

1

FRANTIŠEK VILDOMEČ

1878 – 1975

VĚDOMIL VILDOMEČ

1921 – 1998

Vladimír Podborský

- Skupina kolem Olomouckého musejního spolku spolupracovala s pražskou universitní školou na přípravě národopisní výstavy Československé v r. 1895
- Olomouc si tak udržela vedoucí místo mezi moravskými příznivci starožitností
- na přelomu 19./20. století rozvíjelo na Moravě aktivitu více než 20 amatérských archeologů a jejich nálezy se nejčastěji dostávaly do brněnských nebo olomouckých sbírek

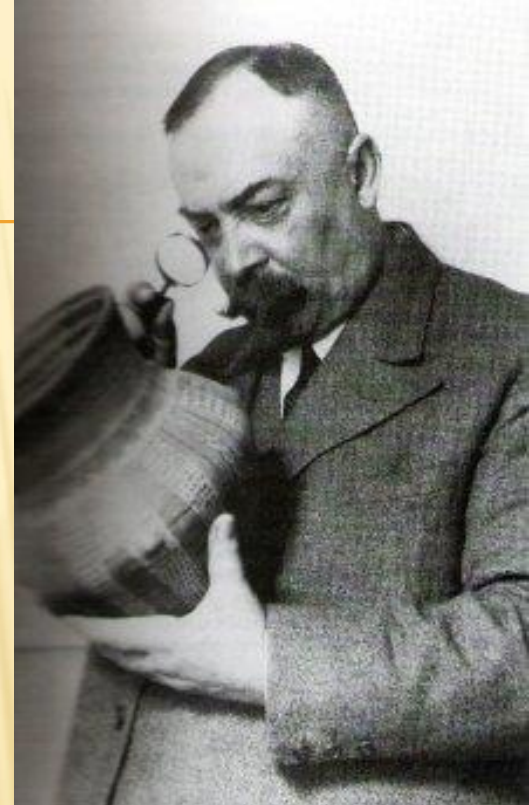
✘ Vzestup Brna

- OIMusSpol. inklinovala častěji k národopisnímu a vlastivědnému zaměření
- brněnský Musejní spolek ztratil svůj původní elán
- 1906 – založen z iniciativy **L. I. Červinky** Moravský archeologický klub, který se stal zároveň jeho předsedou; členy byly Fr. Černý, Ant. Gottwald, Ant. Procházka, mladší členové K. Absolon, E. Šimek atd.
- MAK vedl archeologické výzkumy, pořádal výstavy, přednášky, archeologické výlety, do r. 1914 uspořádal 6 sjezdů
- cíl: sdružovat praktické archeology a propagovat archeologii

✘ Ladislav Inocenc Červinka,

ing-zeměměřič, archeolog

- **1902, Morava za pravěku**
- 1903, časopis Pravěk, který se stal později tiskovým orgánem MAKu
- 1903 stal se konzervátorem státní památkové péče pro řadu okresů střední a jihovýchodní Moravy pro c. k. Centrální komisi pro památkovou péči
- 1911, Moravské starožitnosti
- 1920 , státní konzervátor pro Mor. a Slezsko ve St. Arch. ústavu
- 1927, Pravěk zemí českých
- vrchol kariéry – meziválečné období
- nejprogresivnější z moravských archeologů spolu s pražskou universitní školou

1.2. 1869 – 3.10. 1952

PRAVĚK
POSTAVY MORAVSKÉ ARCHEOLOGIE

1

INNOCENC LADISLAV ČERVINKA
1869 – 1952

Zdeněk Fišer – Vladimír Podborský

1920: expert Státního památkového úřadu
pro Moravu a Slezsko

1920: konzervátorem Státního archeologického
ústavu pro Moravu a Slezsko

1924: zaměstnanec MZM –
kustod prehistorické sbírky

Vznik ČSR

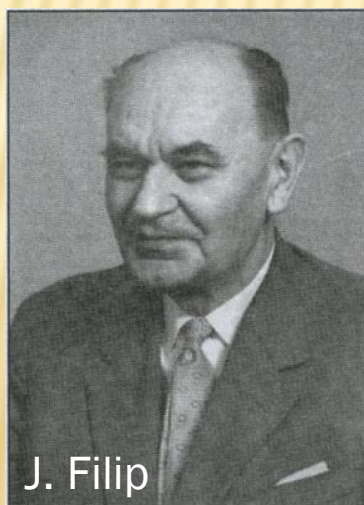
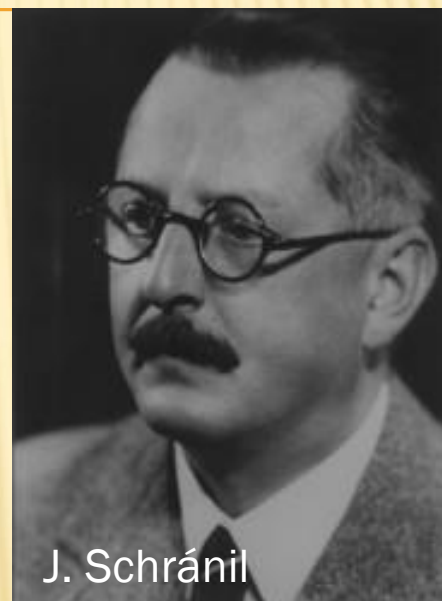
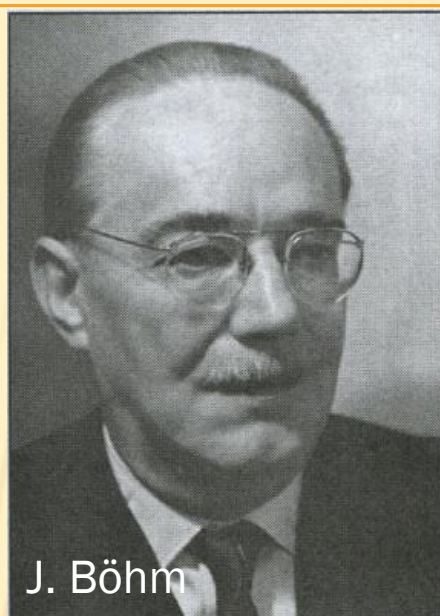
- 1919 vzniká Společnost československých prehistoriků (ČSAS, dnes Česká archeologická společnost – ČAS) a také Státní archeologický ústav (dnes Archeologický ústav AV ČR). StAÚ spadal pod Ministerstvo školství a národního vzdělávání. V roce 1953 se stal součástí Československé akademie věd, od roku 1992 je začleněn do struktury Akademie věd České republiky.
- pražská univerzitní katedra nadále pokračuje; na konci dvacátých let dochází ve vedení archeologického semináře ke generační výměně, prof. L. Niederle je na vlastní žádost pensionován a na jeho místo nastupují postupně dva jeho žáci, v letech 1929 – 1934 prof. Albín Stocký (1876–1934) a po něm, v letech 1934 – 1940, prof. Josef Schráníl (1893–1940), po druhé válce se vedení ujímá Jan Filip

- ✘ absolventi pražské archeologie:
například Jaroslav Böhm (v letech 1939-1962 ředitel Státního archeologického ústavu), Jan Filip (v letech 1963-1974 ředitel Archeologického ústavu ČSAV) či Jiří Neustupný (vytvořil středisko pro výuku muzeologie na FF UK při Národním muzeu).

https://www.youtube.com/watch?v=RdI6T-74E_o

BBC - 1956

Morava

- před dnešním archeologickým ústavem působila v Brně pobočka Státního archeologického ústavu. Vznikla v roce 1942 a jejím ředitelem byl tehdy německý archeolog Karl Hucke, reálně ji ale řídil Josef Poulík, který ji vedl i dlouhá léta poté. V roce 1953 se stala součástí ČSAV, a to jako expozitura AÚ v Praze.
- jako samostatný vědecký ústav ČSAV (později AV ČR) se konstituoval v roce 1970. Josef Poulík jej vedl až do roku 1990, poté Jaroslav Tejral, kterého v roce 1998 vystřídal Pavel Kouřil, pak Lumír Poláček, v současnosti je ředitelem Balász Komoróczy.

✘ V Brně v r. 1931 vzniká další univerzitní pracoviště na Masarykově univerzitě, vedoucím ústavu se stává absolvent pražské školy Emanuel Šimek

- v souboji o místo s ním neuspěl I. L. Červinka, který byl od 1919 zaměstnancem Státního archeologického ústavu v Praze, jemuž byla dále přidělena agenda experta Státního památkového úřadu pro Moravu a Slezsko; v letech 1924-33 působil (ve vedlejších pracovním poměru) v MZM v Brně, nejprve jako smluvní úředník pro (první odbornou) instalaci pravěku, poté jako správce prehistorických sbírek.

- ✘ Archeologie byla již profesionalizovaná, ještě však stále působili i **špičkoví archeologové amatérští**, mezi nimiž vynikal zejména jihočeský učitel **Bedřich Dubský**.
- ✘ Dalším přerušením slibného archeologického vývoje byla druhá světová válka, která uzavřela české vysoké školy, veškerý výzkum přesunula pouze pod Státní archeologický ústav a činnost ostatních institucí značně omezila.
- ✘ Až do 60 let 20. století se archeologický vědecký diskurz nezměnil - převládal pozitivistický přístup kulturně – historického paradigmatu sešněrovaný marxisticko-leninskou filozofií

POUŽITÁ LITERATURA

Bujna, J. – Furmánek, V. – Wiedermann, E. 2013: Staré Slovensko 1. Archeológia ako historická veda. Nitra.

Doležalová, K, 2013: První ženy moravské archeologie. Studia archaeologica Brunensia 18/2, 63–8. Dostupné z: <https://hdl.handle.net/11222.digilib/129100>.

Kalábková, P. – Kostrhun, P. – Hlava, M. eds. 2023: Innocenc Ladislav Červinka a jeho doba: sborník příspěvků z konference Dějiny archeologie v českých zemích a na Slovensku, Olomouc, 13.-15. září 2022. Olomouc.

Kostrhun, P. 2008: Jan Knies. 1860–1937. In: Pravěk NŘ. Postavy moravské archeologie 4. Brno.

Kostrhun, P. 2014: Cesty moravské paleolitické archeologie v období Československé republiky. Brno.

Kuna, M. ed. 2007: Archeologie pravěkých Čech 1. Pravěký svět a jeho poznání. Praha.

Oliva, M. – Kostrhun, P. 2019: Česká archeologie pod jhem nacismu ve světle interetnických vztahů. Archeologické rozhledy LXXI/1, 105–137.

Neumann, M. – Melnerová Šuteková J. eds. 2020: Dejiny archeológie. Archeológia v Československu v rokoch 1918–1948. In: Studia Achaologica et Mediaevalia XIV. Bratislava.

Polla, B. 1996: Archeológia na Slovensku v minulosti. Martin.

Podborský, V. 2012: Úvod do studia archeologie. Brno.

Sklenář, K. 1969: Nástin vývoje prehistorického bádání v Čechách. Do roku 1919 I. Zprávy ČSSA XI/1-3.

Sklenář, K. 1969: Nástin vývoje prehistorického bádání v Čechách. Do roku 1919 II. Zprávy ČSSA XI/4-6.

Sklenář, K. 1981: Jan Erazim Vocel: zakladatel české archeologie. Praha.

Sklenář, K. 2000: Archeologie a pohanský věk: příběhy z dětských let české archeologické vědy. Praha.

Sklenář, K. 2005: Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů. Praha.

Sklenář, K. 2012: Václav Krolmus: život a dílo archeologa-romantika. Roudnice nad Labem.

Sklenář, K. 2016: Karel Josef Biener z Bienenberka: otec české archeologie. Praha.

Sklenář, K. 2018: Počátky archeologie v Čechách. Od prvních kronik na práh období romantismu (12.–18. století). In: Fontes Archaeologici Pragenses 45. Praha.

Sklenář, K. 2019: Výběrová bibliografie k dějinám evropské archeologie. Pravěk a raný středověk. 1. řada doplňků. Zprávy ČAS-u. Supplément. Praha

Vignatiová, J. 1975: Přehled vývoje archeologického bádání na Moravě do začátku XX. století. Zprávy ČSSA XVII/3, 93–124.

Zajíček, P. – Oliva, M. – Kostrhun, P. 2021: Karel Absolon. Objevitel, manažer, vědec. Praha.

II 15.810

Karel Sklenář

Pravěká a raně středověká archeologie v dějinách Národního muzea

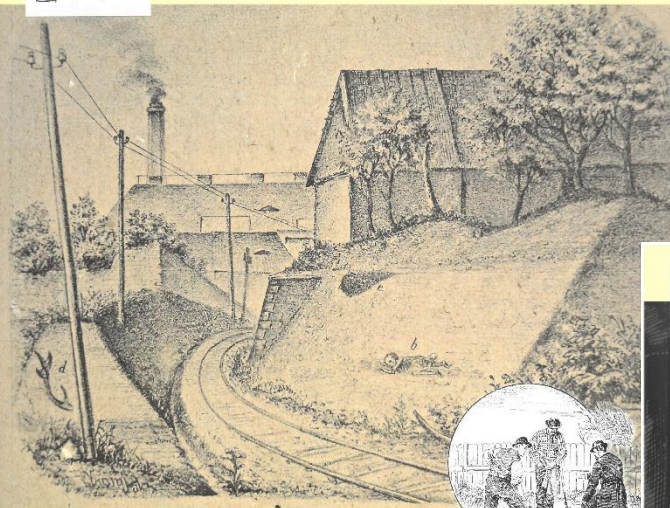
Prehistoric and Early Medieval Archaeology in the History of National Museum

NÁRODNÍ MUZEUM

FONTES ARCHAEOLOGICI PRAGENSES
CURAT EDITIONEM MARIKA TISUCKÁ
VOLUMEN 40
PRAGAE 2014
MUSAEUM NATIONALE

II 16.793

Karel Sklenář

Archeologie v Čechách v období analytického pozitivismu (1868-1892)

Od Voceľova „Vorzeit“ po střetnutí muzejní a univerzitní školy

Archäologie in Böhmen in der Zeitperiode des analytischen Positivismus (1868-1892)

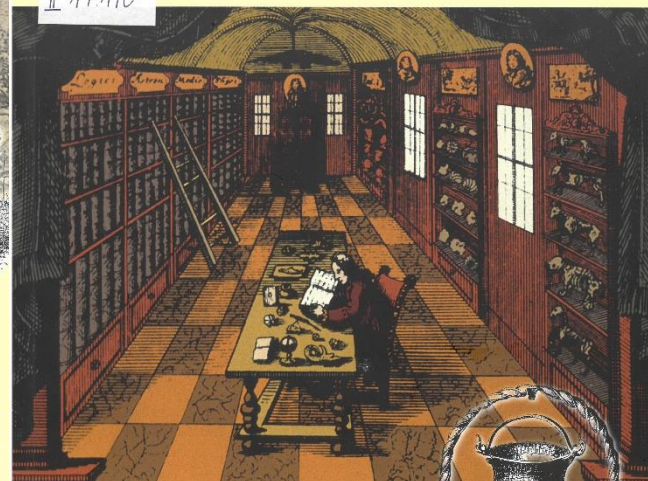
Seit Voceľ's „Vorzeit“ bis zur Auseinandersetzung der Museums- und der Universitätsschule

NÁRODNÍ MUZEUM

FONTES ARCHAEOLOGICI PRAGENSES
CURAT EDITIONEM MARIKA TISUCKÁ
VOLUMEN 44
PRAGAE 2017
MUSAEUM NATIONALE

II 17.140

Karel Sklenář

Počátky archeologie v Čechách

Od prvních kronik na práh období romantismu (12.-18. století)

Die Anfänge der Archäologie in Böhmen

Seit den ersten Chroniken bis zur Schwelle der Periode des Romantismus (12.-18. Jahrhundert)

NÁRODNÍ MUZEUM

FONTES ARCHAEOLOGICI PRAGENSES
CURAT EDITIONEM MARIKA TISUCKÁ
VOLUMEN 45
PRAGAE 2018
MUSAEUM NATIONALE

DEJINY ARCHEOLÓGIE

ARCHEOLÓGIA V ČESKOSLOVENSKU V ROKOCH 1918–1948

MARTIN NEUMANN – JANA MELLNEROVÁ ŠUTEKOVÁ (EDS.)

UNIVERZITA KOMENSKÉHO
V BRATISLAVE

https://www.researchgate.net/publication/344265932_Dejiny_Archeologie_Archeologia_v_Ceskoslovensku_v_rokoch_1918-1948

OBSAH

ÚVOD	07
1. OSOBNOSTI ARCHEOLÓGIE	
Alexander Botoš: Eudovít Hůvössy (1858–1939) Príekopník terénnej archeológie Gemera-Malohontu	09
Barbora Lofajová Danielová: Osobnosti archeológie na Orave – M. Kubíny a P. Čaplovič	28
Simona Sliacka: Július Kürti a archeológia na Liptove	51
Matúš Hudák – Jana Mellnerová Šuteková: Ján Vencko – amatérsky spišský archeológ	69
Jana Bezáková – Kateřina Blažková – Zuzana Bláhová-Sklenářová: T. G. Masaryk, podporovateľ československej archeológie	84
Miroslav Daniš: Oleh Kandyba-Ořžyč. Archeológ a básnik	113
Marcela Starcová: Jan Eisner a jeho pôsobení na Slovensku v letech 1919–1939	133
Miloš Hlava: Innocenc Ladislav Červinka ve Státním archeologickém ústavu (1920–1937)	154
Martin Neumann: Vojtech Budinský-Krička a činnosť Štátneho archeologického ústavu v rokoch 1939–1948	175
Eva Horváthová – Mária Lámiová-Schmidlová: Profesor Vojtech Budinský-Krička (1903–1993). Nestor generácie slovenských archeológov	194
Václav Furmánek: Profesor Vojtech Budinský-Krička v Novohrade a Gemeni	217
Petr Kostrhun: Karel Absolon a jeho pôsobení na území Slovenska	232
2. ARCHEOLÓGIA V REGIÓNOCH	
Ivana Boháčová – Jaroslav Podliska: Archeologie v Praze po vzniku ČSR (1918–1948). Počátky a organizace moderního výzkumu města	315
Katarína Harmadyová: Výskum na hrade Devín v medzivojnovom období	356
Jana Mellnerová Šuteková – Dušan Mellner: Príbeh archeológie funkcionalistického evanjelického a. v. kostola v Svojdovomve v Žiline	377
Jaromír Kovárník: Archeologická práce na jižní až západní Moravě v době mezi 1. a 2. světovou válkou	391
Martin Oliva: Česko-německé kontraverze při výzkumu paleolitické stanice u Dolních Věstonic	478
Ján Chovanec: Kovaľka v Trebišove 1943	502
3. DEJINY ARCHEOLOGICKÉHO VÝSKUMU	
Jozef Bátora: Výskum opevnených sídlisk zo staršej doby bronzovej na Slovensku od druhej polovice 19. storočia do roku 1970	556
Stanislav Stuchlík: Počátky výzkumu starší doby bronzové v českých zemích	592

ČT: Historie.cs

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/10150778447-historie-cs/219411058220020/>

Ze soboty 14.9. 2019

Martin Kuna, Matej Ruttkay, Petr Sommer